

יחסי ישראל-ארצות הברית: לא כצעקתה

עודד ערן

המחצית הראשונה של הקדנציה בכהונתו של הנשיא אובמה עוררה מחאה ציבורית גדולה הן בארצות הברית והן בישראל, תוך כדי השגת ממדים חסרי תקדים של פופוליזם, רדיפת סנסציות וחוסר אחריות. פרשנים רבים לא היו מודעים לפרספקטיבות ההיסטוריות הרלוונטיות או שבחרו להתעלם מהן, אגב הסתמכות, במקרים אחדים, על תחושות בטן יותר מאשר על עובדות.

אכן, שוררים מתחים בין ממשלת ישראל ובין זו של ארצות הברית, בעיקר בנושא הסכסוך הישראלי-פלסטיני, אך יש לבחון אותם בפרספקטיבות ההיסטוריות והמדיניות שלהם לפני שמגיעים למסקנה כי הנשיא אובמה זנח את הנורמות שהיו מקובלות עד כה ביחסים הבילטרליים בין המדינות. הנושא כה מהותי, רגיש וקריטי בעבור ההערכה האסטרטגית ארוכת הטווח של ישראל שאל לנו לעסוק בו בגישה פופוליסטית.

מאז שנת 1967 הסכסוך הישראלי-פלסטיני הוא נושא הוויכוח העיקרי בין ישראל לארצות הברית. כמעט לא היה רגע ששתי המדינות הסכימו ביניהן על שלושת נושאי הליבה של סכסוך זה: הגבולות, ירושלים ובמידה מסוימת הפליטים. עמדתה של ארצות הברית בנושא הליבה העיקרי – הגבולות בין ישראל לשכנותיה – בוטאה עוד בחודש דצמבר 1969 כאשר מזכיר המדינה אז ויליאם רוג'רס, אמר: "כל שינוי בקווים הקודמים אסור כי יבטא את משקל הכיבוש, והוא יהיה חייב להיות מוגבל לשינויים בלתי מהותיים".¹

בתאריך 22 בדצמבר 1969 לא הסתפק הקבינט הישראלי בדחייתה של "תכנית רוג'רס", שהתפרסמה בשם זה מאוחר יותר, כי אם אימץ תשובה שדיויד קורן, דיפלומט אמריקאי בכיר באותם הימים, כינה אותה "נזיפה". ישראל הצהירה אז: "אילו יושמו הצעות אלה הלכה למעשה היו ביטחונה ושלומה של מדינת ישראל נתונים בסכנה חמורה. ישראל לא תיפול קרבן לכל מדיניות כוחנית, והיא תתנגד לכל ניסיון להטיל עליה פתרון כפוי"; וגם: "אל להן להצעות שהעבירה ארצות

עודד ערן, ראש המכון למחקרי ביטחון לאומי

הברית של אמריקה להיות מפורשות על ידי המנהיגים הערבים התוקפניים כניסיון לפייסם על חשבונה של מדינת ישראל".²

במילים אחרות, ישראל האשימה את הממשל האמריקאי ישירות בסיכון ביטחונה ובניסיון לפייס את הערבים. משמעותי הדבר כי מי שהשתמשה בשפה זו הייתה ממשלה בהנהגת מפלגת העבודה.

נוסחת רוג'רס משנת 1969 נותרה אבן היסוד של המדיניות של ארצות הברית בסוגיה זו, למרות שינויים תכופים קלים בצורה ובתוכן שנרשמו בה מאז אותם הימים. אפילו את מכתבו של הנשיא ג'ורג' וו' בוש לראש הממשלה אריאל שרון מתאריך 14 באפריל 2004 אין לפרש כשינוי במדיניות. הנשיא בוש כתב אז: "בשל המציאות החדשה בשטח, לרבות מרכזי אוכלוסייה ישראלים חשובים הקיימים זה מכבר, אין זה מציאותי לצפות כי התוצאה של המשא ומתן בדבר המעמד הסופי תהיה שייבה מלאה לקווי הסכם שביתת הנשק משנת 1949", אך אז הוסיף הנשיא: "יהיה זה מציאותי לצפות כי כל הסכם בדבר המעמד הסופי יושג רק על בסיס שינויים המוסכמים הדדית המשקפים את השינויים דלעיל".³ אם כן, הוא כרך שינויים לקווי 1949 בהסכמת הפלסטינים.

באופן ספציפי יותר, די אם נאמר כי הפלסטינים מחשבים את אזורי ההתיישבות המיושבים כפחות משני אחוזים משטחה של הגדה המערבית, ואילו ההצעה המרחיקה מאוד לכת של ראש הממשלה לשעבר אהוד אולמרט הייתה כי ישראל תמשיך להחזיק שישה אחוזים וחצי, אם כי בשילוב החלפת שטחים ביחס של כמעט 1:4. הפרמטרים של קלינטון מדצמבר 2000 נעו בין ארבעה לשישה אחוזים, בוודאי פחות משמונת האחוזים וחצי המצויים בצדה המערבי של גדר ההפרדה על פי התוואי הנוכחי שלה. במילים אחרות, רעיונותיה של ארצות הברית בנושא הגבולות נתונים במחלוקת – לכל הפחות במידת מה – עם גישותיה של ישראל זה זמן רב.

בנייתם של פרוורים יהודיים מעבר לקווים שקדמו למלחמת ששת הימים, הן במזרח ירושלים והן בגדה המערבית, גרמה מתחים חמורים בין הממשלות בישראל ובין אלה שבארצות הברית. כל נשיאה של ארצות הברית התנגדו לבנייה זו, והנשיא ג'ורג' וו' בוש הרחיק לכת כאשר שכנע את הקונגרס בחודש ספטמבר 1991 לעכב את הענקת הערבויות להלוואות שגייסה ישראל בארצות הברית, מחשש שמא מקצת הכספים האלה ימצאו את דרכם למימון לבנייתן של התנחלויות. בעקבות ניצחון מפלגת העבודה בבחירות של יוני 1992 אישרו לבסוף הנשיא והקונגרס את הערבויות להלוואות. במשך השנים צמצמה ארצות הברית את ערבויותיה להלוואות בסך שכבר עלה על מיליארד וחצי דולרים, סכום שווה לזה שהוציאה ישראל, על פי הערכות בארצות הברית, על הקמת ההתנחלויות. כביטוי לחוסר שביעות הרצון מישראל ובצעד שנועד לדחוק בישראל להסכים לכמה מהצעותיה

ומרעיונותיה של ארצות הברית, שנועדו לקדם את תהליך השלום, איימו לפחות שני ממשלים אמריקאיים קודמים בהפסקה זמנית של משלוחי נשק למדינת ישראל. ראוי לשים לב כי ממשלו של הנשיא אובמה לא נקט שום צעד מן הצעדים ולא דיבר בשפה שדיברו כמה מן הממשלים שקדמו לו. יתרה מכך, ארצות הברית הוסיפה רק בעת האחרונה 205 מיליון דולרים לחבילת הסיוע, שהייתה גדולה גם קודם לכן, בעבור "כיפת הברזל" הישראלית, המיועדת לספק הגנה מפני טילים קצרי טווח.

העיתונות הישראלית, העיתונות האמריקאית והעיתונות הבינלאומית חוזות כי ארצות הברית תצא בתכנית משלה לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני. גם אם אכן יפרסם הבית הלבן נוסחה מעין זו בלי שיתייעץ מראש עם ישראל ויעדכן אותה, לא תהיה בכך משום סטייה מדפוס הקשר המקובל הנהוג בין שתי הממשלות. הנורמה הייתה כי הן מפתיעות זו את זו יותר מאשר מנהלות התייעצויות מוקדמות ומקיימות תיאום הדדי.

ארצות הברית הפתיעה את ישראל עם "תכנית רוג'רס" בשנת 1969, עם ההסכם שלה עם ברית המועצות מתאריך 1 באוקטובר 1977 בדבר ההנחיות לפתרון הסכסוך הערבי-ישראלי, עם תכנית רייגן מ-1 בספטמבר 1982, עם פתיחת הדו-שיח עם אש"ף ב-15 בדצמבר 1988 ועם הצעתו של הנשיא קלינטון מתאריך 26 בדצמבר 2000. יהיה זה בהחלט אפשרי שאם יחליט הנשיא אובמה לפרסם את תכניתו בדבר פתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני, לא יוסיפו מרבית הישראלים – אולי בשל זיכרונם הקצר – את הצעתו זו לרשימה שצוינה לעיל.

יתרה מזאת, סביר יהיה להניח כי רוב הישראלים ישכחו כי מנגד, המסורת של ישראל בדבר אי-עדכונה של ארצות הברית בנוגע לזמנות מדיניות חשובות אינה קצרה הרבה יותר. באופן חלקי, בעקבות ההסכם האמריקאי-הסובייטי מ-1 באוקטובר 1977 החלו ישראל ומצרים בניהול שיחות חשאיות, ואלה הובילו כעבור זמן לביקורו של הנשיא סאדאת בישראל ולהסכם השלום בין שתי המדינות, שנחתם בשנת 1979. ארצות הברית לא הייתה באותה העת צד לשיחות החשאיות.

בחדש דצמבר 1992 החלה ישראל לנהל שיחות חשאיות עם הארגון לשחרור פלסטין, ואלה הובילו להסכם אוסלו ב-13 בספטמבר 1993. לארצות הברית, שעודכנה עליהן בדיעבד, הושאר תפקיד אירוח טקס החתימה במדשאת הבית הלבן. מרבית הדיונים בין ישראל ובין ממלכת ירדן נהלו גם הם הרחק מעיניה ומאוזניה של ארצות הברית. מנקודת מבט זו, אפשר לומר כי שיחות הקרבה בין ישראל ובין הפלסטינים הן בבחינת חידוש. מאז הסכם השלום בין מצרים ובין ישראל שימשה שיטה זו רק בין ישראל ובין סוריה, וטורקיה מילאה את תפקיד המתווך.

עם זאת, ייחוס התנהלותו של הנשיא אובמה בנושא הסכסוך הישראלי-פלסטיני לדפוס הכללי ביחסי ארצות הברית וישראל אין פירושו כי בממשל לא בוצעו טעויות בשיקול דעת ובמדיניות. את אותם הדברים אפשר לומר על ממשלת ישראל. הן ממשלת ארצות הברית והן ממשלת ישראל טעו בהערכתן זו את זו. ישראל העריכה הערכת יתר את הלחצים שיטיל הטיפול במשבר הגלובלי על הממשל, והאמינה עקב כך כי המזרח התיכון יתפוס מקום נמוך יותר בסדר היום הנשיאותי. ממשלת ישראל לא העריכה במלואו את הקשר שקשרה וושינגטון בין טיפולה באיראן, בנסיגה מעיראק ובמלחמה המתנהלת באפגניסטן-פקיסטן ובין פתרונו של הסכסוך הערבי-ישראלי. לכן טרם הגיש ראש הממשלה נתניהו לנשיא אובמה תכנית פעולה שתוכל לשפר את האווירה השוררת ביחסים הבילטרליים. למשל על ידי הבעת נכונות בעת מפגשם הראשון בבית הלבן לפרסם הצהרה התומכת בפתרון שתי המדינות יכול היה למתן במידה ניכרת את המתחים כפי שאלה באו לביטוי מאוחר יותר בין שני הממשלים, שהלכו וצברו תאוצה מאוחר יותר. תחת זאת, ישראל נתפסת כעת כנתונה לאילוצה של ארצות הברית לנקוט צעדים מסוימים, לרבות פרסום הצהרה מהוססת המכירה בפתרון שתי המדינות.

אלא אם כן מייחסים לממשל האמריקאי הנוכחי מדיניות מכוונת שתכליתה להסיר את שם התואר "מיוחדת" בבואה לתאר את היחסים בין המדינות, הגישה כלפי ישראל לא הייתה נטולת שגיאות בשיקול הדעת.

ניתן להתווכח על השאלה אם נאום קהיר של הנשיא אובמה הוא בבחינת פיוס הערבים והמוסלמים, ואולם היה זה בהחלט עלבון ליהודים ולמדינת ישראל להעמיד את השוואה בדרגה שווה לסבלם של הפלסטינים. כעת כבר מכירים בכך, גם בקונגרס האמריקאי, כי הנשיא אובמה שגה כאשר נמנע מלבקר בירושלים בזמן שביקר בכמה בירות מוסלמיות וערביות.

כעת כבר מכירים בכך, גם בקונגרס האמריקאי, כי הנשיא אובמה שגה כאשר נמנע מלבקר בירושלים בזמן שביקר בכמה בירות מוסלמיות וערביות

טעות נוספת לפחות במונחים של ניסוח, הופיעה בהצהרה של הגנרל דוויד פטראוס בפני ועדת השירותים המזוינים של הסנאט האמריקאי בתאריך 16 במארס 2010, כדלקמן:

התקדמות לא מספקת לעבר שלום כולל במזרח התיכון: מעשי האיבה המתמשכים בין ישראל ובין כמה משכנותיה מציבים אתגרים ניכרים ליכולתנו לקדם את האינטרסים שלנו ב-AOR [אזור האחריות, ע"ע]. המתחים בין ישראלים ובין פלסטינים גולשים לעתים קרובות לכדי אלימות והיתקלויות חמושות בקנה מידה נרחב. הסכסוך מקדם את התחושות האנטי-אמריקאיות עקב תפיסה של ארצות הברית כמיטיבה עם ישראל. כעס הערבים על הסוגיה הפלסטינית מגביל את עצמתן ואת עומקן של השותפויות של ארצות הברית עם ממשלות ועם עמים באזור האחריות, ומחליש את הלגיטימיות של המשטרים

המתונים בעולם הערבי. בו בזמן אל-קאעדה וארגונים מיליטנטיים אחרים מנצלים כעס זה כדי לגייס תמיכה. מלבד זה, הסכסוך מקדם את השפעתה של איראן בעולם הערבי באמצעות לקוחותיה, חזבאללה בלבנון ותנועת חמאס⁵

עיתונאים ישראלים בווישינגטון מיהרו לדווח כי הגנרל פטראוס האשים את ישראל בטרפוד דרכה של ארצות הברית בנסותה לממש את האינטרסים שלה באזור. יש צורך בכלים בלשניים עדינים במיוחד כדי לפרש את ההצהרה אחרת. בצדה האחר של המשוואה, רבות נכתב על החלטת ישראל – בעת שביקר בה סגן נשיא ארצות הברית ג'ו ביידן בחודש מארס 2010 – להנפיק היתר בנייה ל-1,600 יחידות דיור חדשות בשכונה ירושלמית הנמצאת מעבר לקווי 1967. אנקוט בלשון המעטה אם אתאר את טיפולה של ישראל בתקרית זו במילה "מסורבל".

הן ישראל והן ארצות הברית השתמשו זה מכבר ב"נכסים" המסורתיים במלחמת המילים המתנהלת ביניהן. בעלי טור אמריקאים ידועים ביטאו זה מכבר את תחושת החשדנות ששררה בבית הלבן כלפי ראש הממשלה נתניהו, ובו בזמן פרסם נשיא הקונגרס היהודי העולמי בתאריך 15 באפריל 2010 מכתב המשתרע על עמוד שלם שהופנה לנשיא אובמה, ובו הוא פנה בשאלה "האם קיימת הנחה כי הידרדרות היחסים עם ישראל יכולה לשפר את היחסים עם המוסלמים?" הוא ציין: "הפיוס אינו עובד".⁶

שתי הממשלות מתאמצות בימים אלה להקטין את גובה הלהבות, שכן שתיהן מעריכות כי חילופי הדברים בסגנון זה נוגדים את האינטרסים המידיים שלהן, אך ההפוגה אינה אלא זמנית. הן המורטוריום על הבנייה בהתנחלויות והן תקופת ארבעת החודשים שאישרה הליגה הערבית לקיום שיחות הקרבה יסתיימו בחודש ספטמבר הקרוב. זה עלול להיות המחסום הראשון. בהמשך הדרך עלולים יחסי שתי המדינות לסבול זעזוע מקריסה מוחלטת אפשרית של השיחות בין ישראל לפלסטינים, אם אלה ינוהלו ישירות ואם לאו בעקבות כישלונה של הקהילה הבינלאומית במאמציה לעצור את פרויקט הגרעין האיראני.

כישלון של השיחות בין ישראל לפלסטינים עלול, בלחץ הפלסטינים והערבים, להוביל את ארצות הברית ואת שותפיה בקוורטט לפרסם תכנית אב לכינונה של מדינה פלסטינית. קרוב לוודאי כי צעד מעין זה יתבצע לאחר קיום התייעצויות עם ישראל, תוך כדי הרחבת הקרע בין ווישינגטון ובין ישראל. הימנעותה של ארצות הברית מהטלת וטו על החלטה של האומות המאוחדות שתאשר את כינונה של

הימנעותה של ארצות
הברית מהטלת וטו על
החלטה של האומות
המאוחדות שתאשר
את כינונה של המדינה
הפלסטינית, על מאפייני
הגבול שלה, עלולה
להוביל למשבר חמור
ביחסים בין ארצות הברית
לישראל

המדינה הפלסטינית, על מאפייני הגבול שלה, עלולה להוביל למשבר חמור ביחסים בין ארצות הברית לישראל.

הצהרתו של הגנרל פטראוס קושרת בבירור בין הסוגיות הנמצאות על הפרק בנוגע לתהליך השלום בין ישראל לשכנותיה ובין הצלחותיה של ארצות הברית בסוגיה האיראנית ובהתמודדויות בעיראק ובאפגניסטן. אפילו גישה עקיפה אשר תשאף לקשר בין כישלון אפשרי של ארצות הברית בחזיתות אלה ובין תהליך השלום הקופא על שמריו עלולה להזיק עוד ליחסים בין שתי המדינות.

היבט חשוב אחד נעדר מן הדיון. נשיא ארצות הברית, סגנו, מזכירת המדינה והפקידות האמריקאית, ממשיכים להדגיש את מחויבותה של ארצות הברית לביטחונה של ישראל. סגן נשיא ארצות הברית בידן ציין בעת ביקורו בישראל:

אני נמצא כאן כדי להזכירכם, אף שאני תקווה כי לא תשכחו זאת לעולם, כי אמריקה ניצבת עמכם כתף ליד כתף בהתמודדות עם איומים אלה. הנשיא אובמה ואני מייצגים שורה של מנהיגים אמריקאים שהבינו את מהותו של היחס הקריטי והאסטרטגי הזה. כמו שציין הנשיא לאחרונה: "לא אהסס לרגע להבטיח את ביטחונה של ישראל ולסייע בידה להגן על עצמה באזור עוין מאוד זה". הנשיא אובמה לא רק אמר את הדברים, כי אם גם תרגם למעשים בשנות כהונתו הראשונות בדרכים הידועות הן לציבור ובכאלה שאינן מוכרות, כמו שציין ראש הממשלה בלשון משכנעת לפני ימים אחדים כאשר נפגשנו וערכנו מסיבת עיתונאים קצרה אחרי הפגישה. מלבד אספקת סיוע צבאי שנתי של שלושה מיליארד דולר בקירוב מדי שנה, שיפרנו את ההתייעצויות הביטחוניות והכפלנו את מאמצינו כדי להבטיח כי צבא ישראל שומר על יתרונו האיכותי".⁷

עם זאת, יש לתת את הדעת לנזק האפשרי שנגרם למעמד ההרתעה הכולל של ישראל, בשל תפיסות הרווחות במזרח התיכון ולפיהן הצהרות כגון אלה של סגן הנשיא בידן אינן משקפות את מצב היחסים האמתי בין ישראל לארצות הברית. תפיסות אלה, אם נכונות ואם לאו, עשויות להפוך למשמעותיות בתהליך קבלת החלטות בקרב שחקנים שונים במזרח התיכון ולכן מנהיגים בישראל ובארצות הברית חייבים לשקול אותן ברצינות בבואם לתת הצהרות הנוגעות ליחסים הבילטרליים.

ללא קשר לפיתרון הסכסוך הישראלי-ערבי שתי הממשלות עלולות למצוא את עצמן חלוקות בסוגיה הגרעינית הנוגעת לתיק הישראלי. כאשר לפני כחמישים שנה לא עלה בידי ארצות הברית למצוא דרך לנטר אחר המתקנים הישראליים, בחר הממשל האמריקאי להניח את הנושא במגירה במקום לאפשר לו להפוך למוקד מתמשך של גירוי. גישתו האידאולוגית של הנשיא אובמה לנושא אי-הפצתו של נשק גרעיני הפעילה בישראל פעמוני אזהרה. בסדרה של התבטאויות רשמיות הביעו הנשיא, מזכירת המדינה ואחרים, את נחישותה של ארצות הברית לעבוד

למען עולם חופשי מנשק גרעיני. מזכירת המדינה הילארי קלינטון אמרה בנאום הפתיחה בוועידה שהתכנסה לסקירת אמת אי-הפצת הנשק הגרעיני (NPT) בתאריך 3 במאי 2010: "אנו מבקשים לאשר את מחויבותנו ליעד של מזרח תיכון החופשי מנשק זה להשמדת המונים, ואנו נכונים לתמוך בצעדים מעשיים שיקדמו אותנו בתהליך השגתו של יעד זה"⁸.

לארצות הברית כמעט לא נותרה ברה מלבד להצביע בעד המסמך המסכם של ועידה זו, שקרא לישראל להוסיף את חתימתה על האמנה לאי-הפצתו של נשק גרעיני ולהפקדת מלוא מתקניה הגרעיניים תחת אמצעי ההגנה הכוללים של סבא"א. היא גם קראה לכנס ועידה נוספת בשנת 2012 שתעסוק בהקמת אזור החופשי מנשק להשמדת המונים, שיתבסס על ההחלטה משנת 1995 בנושא המזרח התיכון. הקריאה לישראל להצטרף לאמנת אי-ההפצה אינה חדשה, אבל רעיון הוועידה האזורית אכן חדש.

הבית הלבן פרסם הצהרה רשמית מטעמו של היועץ לביטחון לאומי, ובה הוא ציין כי הוועידה המוצעת להתקיים בשנת 2012 תתבסס על מנדט של מדינות האזור; כי כדי להבטיח שארצות הברית תתחשב באינטרסים של ישראל היא החליטה להצטרף למתן החסות על הוועידה; וכי עם נותני חסות נוספים היא מתכוונת להתעקש שהיא תפעל על בסיס קונצנזוס של מדינות האזור בלבד, וקונצנזוס זה יידרש להשגת הסכמים, לקיום דיונים מתקדמים וכדי לנקוט צעדי המשך. כדי לסכם את כל התנאים דלעיל ציין הגנרל ג'ונס: "ארצות הברית לא תרשה את קיומה של ועידה או של צעדים שיהיה בהם כדי לסכן את ביטחונה הלאומי של ישראל. אנו לא נסכים לכל גישה אשר תבדל את ישראל או תציב ציפיות לא מציאותיות". ארצות הברית הביעה צער על שישאל צוינה בנפרד במסמך המסכם, ואילו הסוגיה האיראנית לא הוזכרה בה כלל.

למרות הבטחות אלה, הצבעתה של ארצות הברית נתפסת בישראל במידה מסוימת של פאניקה. לא זו בלבד שארצות הברית נמנעה מלמחוק את ההתייחסויות הספציפיות למדינת ישראל אלא שהיא הציגה את עצמה כגורם המתכוון לחסום את ועידת 2012 מלהיות אירוע אנטי-ישראלי שיאמץ החלטות אנטי-ישראליות, עובדה המגבירה את תלותה של ישראל ברצונה הטוב של ארצות הברית בהקשר הזה. מעבר להיבט הגרעיני, יהיה זה מעניין לראות אילו הקשרים יצמחו מן הטיפול של ארצות הברית בנושא מסוים זה, המאמץ לחסום את פרויקט הגרעין של איראן ותהליך השלום הכולל באזור.

המחצית השנייה של תקופת כהונתו של הנשיא אובמה תתאפיין על ידי התפתחויות משמעותיות בזירת המזרח התיכון הרחבה יותר. אלה יכללו את דילול נוכחותם של הכוחות האמריקאיים בעיראק, השלב הקריטי בחסימת דרכה של איראן לעבר רכישת יכולות צבאיות גרעיניות, המשך תהליך הייצוב באפגניסטן

וניסיונות לקדם את תהליך השלום בין ישראל ובין שכנותיה. הקשר בין הנושאים האלה – כמו הקשר לשאלות חשובות אחרות הקשורות למשל לשינויי מנהיגות באזור – הוא בוודאי נושא שעליו חלוקות שתי הממשלות. חילוקי הדעות לגיטימיים אבל שתי הממשלות חייבות לנהל את הוויכוח בזהירות בדרך שלא תחליש את שתיהן.

הערות

- 1 אתר משרד החוץ <http://www.mfa.gov.il/MFA>
- 2 שם.
- 3 שם.
- 4 ראו: הרצאה שנשא סאעב עריקאת במכון למחקרי ביטחון לאומי, תל אביב, 16 במאי 2010.
- 5 הצהרה של הגנרל דויד פטראוס בפני ועדת השירותים המזוינים של הסנאט האמריקאי, 16 במארס 2010. <http://armed-services.senate.gov/statemnt/2010/03%20March/Petraeus%2003-16-10.pdf>
- 6 ראו אתר הקונגרס היהודי העולמי <http://www.worldjewishcongress.org>
- 7 אתר הבית הלבן <http://www.whitehouse.gov>
- 8 אתר משרד החוץ האמריקאי, 3 במאי 2010. <http://www.state.gov>